

Líbía og stuðningur Íslands

Skoðun | 07. apríl 2011 08:00

Mæla með 31

Össur Skarphéðinsson, utanríkisráðherra

Össur Skarphéðinsson skrifar

Óvenju mikil eindrægni ríkti á fundi um fimmtíu utanríkisráðherra og fulltrúa alþjóðastofnana um málefni Líbíu sem ég sat í síðustu viku í London. Þátttakendur voru sammála um nauðsyn þess að styðja líbísku þjóðina í að koma á friði. Yfirvofandi hranmorð harðstjórans Gaddafís gegn vopnlausum þegnum Líbíu yrði að stöðva. Það vakti athygli mína hversu eindregnir fulltrúar Arabaríkjanna á fundinum voru í stuðningi sínum við það að Atlantshafsbandalagið tæki við samræmingu aðgerða gegn Líbíustjórn.

Þrjúþættar aðgerðir

Á ríkjaráðstefnunni voru samþykktar þrennskonar aðgerðir. Í fyrsta lagi að framfylgja ályktunum öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna um loftferðabann, viðskipta- og vopnasölubann og vernd óbreyttra borgara. Atlantshafsbandalagið hefur fallist á óskir ýmissa smærri ríkja að taka að sér samræmingu þessa þátta. Í öðru lagi að tryggja tafarlaust mannúðaraðstoð sem nú sárvantar í borgum þar sem átök geisuðu. Sammæli var um að alþjóðlegar hjálparstofnanir stýrðu þessum lið. Í þriðja lagi að styðja líbísku þjóðina við uppbyggingu nauðsynlegra innviða til að byggja eigin

fram tíð með lýðræðislegum stjórnarháttum. Á blóði drifnum ferli upprætti harðstjórinn pólitíska flokka, fangelsaði, hrakti í útleð eða drap pólitíska leiðtoga. Framkvæmdastjóra SP var falið að hafa umsjón með uppbyggingu pólitískra grunnstofnana svo tryggja megi frjálsar kosningar.

Lagalegt umboð til aðgerða

Þessar aðgerðir hvíla á skýru lögum umboði sem felst í ályktun öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna númer 1973. Hún var samþykkt 18. mars af 10 ríkjum, enginn beitti neitunarvaldi en fimm sátu hjá. Ályktunin gengur mun lengra en sem nemur loftferðabanni eingöngu. Hún veitir heimild til hernaðaraðgerða til að fylgja eftir lokun lofthelgi. Í ályktuninni er einnig mikilvægt ákvæði um vernd óbreyttra borgara sem slær í gadda að ályktunin veitir ekki umboð til að koma upp erlendu hernámssliði í Líbíu.

Hótanir um hranmorð

Í ljósi ofangreinds hafa því loftárásir samstarfsríkjanna – og nú Nató – ekki sist miðað að eyðileggingu loftvarnarkerfa Gaddafís. Ályktunin leyfir hins vegar víðtækari loftárásir á hernaðarleg skotmörk ógni þau líbískum almenningi. Markmið hennar er að bjarga mannlífum sem voru í mikilli hættu. Sá háski speglaðist í yfirlýsingum harðstjórans þegar hann kvaðst í aðdraganda atlögunnar að Benghazi ekki myndu sýna neinum miskunn og engu eira. Ban Ki-moon framkvæmdastjóri SP telur þessar aðgerðir hafa bjargað þúsundum mannlífa.

Tífoldur styrkleikamunur

Í kjölfarið hefur verið deilt um hvort ályktunin heimili að senda uppreisnarmönnum vopn. Þá er vísað til þess að þó skotfæri beggja séu farin að ganga til þurrðar er munurinn á herstyrk þeirra tífoldur Gaddafí í vil. Möguleikinn á endurnýjun vopnabirgða er sömuleiðis mikill. Uppreisnarmenn eiga enga fjársjóði en þó eignir Gaddafís hafi verið frystar sýna skrár AGS að líbíska stjórnin á 144 tonn af gulli í landinu. Valdamikil ríki einsog Bretland, Bandaríkin, og jafnvel Frakkar, hafa því rætt opinskátt um að vopna beri uppreisnarmennina til að gefa þeim færi á jafnstöðu um bardagagögn. Hófstillingin af hálfu Nató, og skilyrðislaus hlýðni við lögmætt umboð öryggisráðsins, speglast hins vegar í því að framkvæmdastjóri bandalagsins hefur hafnað afdráttarlaust þeirri túlkun að ályktun 1973 veiti heimild til að vopna uppreisnarmenn.

Blóðsúthellingum afstýrt

Viðbrögð SP við atburðum í Líbíu hafa undirstrikað hvers alþjóðasamfélagið er megnugt, taki ríki höndum saman um

aðgerðir til verndar friði og mannréttindum. Þótt uppreisnaröflum hafi ekki enn tekist að velta Gaddafí úr sessi hefur frekari blóðsúthellingum meðal óbreyttra borgara verið afstýrt að sinni. Hjálparstofnunum er gert kleift að koma aðstoð til nauðstaddra. Í fyrsta skipti í langan tíma hafa helstu stofnanir alþjóðasamfélagsins unnið saman eins og til var ætlast og Sameinuðu þjóðirnar fyrir vikið verið styrktar í sessi. Tvennt réði þar úrslitum: Annars vegar að samkomulag innan öryggisráðs SP um viðbrögð sem lagði lagalegan grunn að sameiginlegum aðgerðum. Hins vegar að ríki sem átt hafa nánust tengsl við Líbíu, bæði Arabaríkin og Afríkuríkin, sýndu vilja til að bregðast við án tafar.

Aðgerðir Íslands

Allt frá því að ljóst var hversu grimmilega Gaddafí réðist gegn eigin borgurum hafa íslensk stjórnvöld fordæmt gjörðir hans og kallað eftir aðgerðum til að stöðva blóðsúthellingar og stríðsglæpi. Við höfum tekið undir harðorðar ályktanir öryggisráðsins; við studdum vopnasölubann á Líbíu, frystingu eigna Gaddafís og höfðum virkan atbeina að því að sakadómstóli SP hefur verið falið að rannsaka árásir öryggisveita Gaddafís á íbúa landsins. Við höfum lokið innleiðingu ályktunar öryggisráðsins um refsiaðgerðir gagnvart Líbíu. Þá var Ísland eitt þeirra ríkja sem stóðu að tillögu um að reka Líbíu úr mannréttindaráði SP. Ísland hefur lagt 12 millj. kr. til matvælaaðstoðar og flóttamannahjálpar SP til að bæta stöðu almennings á átakasvæðunum. Okkur hefur hins vegar engin beiðni borist um neins konar framlag í tengslum við aðgerðir Nató gagnvart Líbíu.

Hlutverk Atlantshafsbandalagsins

Þegar geggjaður harðstjóri leggur til atlögu við vopnlausu borgara, og lýsir yfir að engin miskunn verði sýnd, á alþjóðasamfélagið engan kost annan en að grípa til aðgerða til að koma á friði. Ella ber það siðferðilega ábyrgð á hranmorðum gegn saklausu fólki. Íslenskir þingmenn úr öllum flokkum voru sama sinnis. Hver og einn einast þingmaður sem á Alþingi tók til máls í tveimur umræðum um málefni Líbíu studdi aðgerðir. Ríkisstjórnin samþykkti formlega stuðning við ályktun öryggisráðsins nr. 1973. Einstök ríki óskuðu eftir að Nató samræmdi aðgerðirnar og utanríkismálanefnd Alþingis var kynnt að umræður færu fram um það á vettvangi bandalagsins. Þátttaka þess rúmaðist vel innan lögmæts umboðs ályktunar öryggisráðsins. Innan bandalagsins gildir neitunarvald eins ríkis. Í ljósi ofangreinds var fastafulltrúa Íslands hjá bandalaginu heimilað að leggjast ekki gegn samstöðu ríkja um að það tæki að sér umbeðið hlutverk. Reynsla síðustu dægra hefur sýnt að það fylgir ályktun öryggisráðsins með varfærnari og hófstiltari hætti en einstök ríki.